

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA ZAMONAVIY TA‘LIMNING
GRADATSIYASI**

*Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalish talabasi
Niyozova Shahnoza Farxod qizi*

Anotatsiya: Ushbu maqolada Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida dars mashg‘ulotlarga asta sekinlik bilan osongina qiyinchiliklarsiz moslashish jarayonida ijobiy axamiyatga ega bo‘lgan gradatsiyasi terminining pedagogik va psixologik xususiyatlari va uning asosiy bosqichlari haqida

Kalit so‘z: Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari, talim-tarbiya, gradatsiyasi, asta-sekin yuksalish, tartib intizom, odob axloq, nutqiy madaniyat.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida zamonaviy ta‘limning **gradatsiyasi** (asta-sekin yuksalish) ta‘lim jarayonining bosqichma-bosqich rivojlanishini anglatadi. Bu yondashuv o‘quvchilarni turli darajalarda murakkablik bilan tanishtirib boradi va ularga mos ravishda bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.[1] Bu yuksalish quyidagi asosiy bosqichlarga bo‘linadi:

1. Tayyorlov bosqichi (0–1-sinf)

Bu bosqichda bolalar maktabga moslashish, tartib-intizomga rioya qilish va o‘quv jarayoniga kirishishga tayyorlanadilar.

• O‘qishga psixologik tayyorgarlik:

O‘quvchilar o‘quv darslariga diqqatni jamlash, e‘tiborini ushlab turish va sinfda muhitga moslashishga o‘rganadilar. Bu bosqichda o‘quvchilarning individual rivojlanish darajasini kuzatish va ularni o‘qishga tayyorlash muhim.

• Asosiy ko‘nikmalarni shakllantirish:

Bu bosqichda bolalar o‘yin orqali ko‘nikmalarni o‘zlashtiradi. O‘qish, yozish va matematikaga kirish darslari asta-sekinlik bilan o‘rgatiladi, ammo bu jarayon hali ko‘p darajada vizual va kinestetik (harakat orqali) o‘rganish usullari bilan amalga oshiriladi.

2. Asosiy savodxonlik bosqichi (1–2-sinf)

Bu bosqichda o‘quvchilar savod chiqarish va asosiy matematik ko‘nikmalarni o‘zlashtiradilar.

• O‘qish va yozish:

O‘quvchilar alifboni o‘rganib, so‘zlarni tahlil qilish va butun so‘zlarni o‘qishni o‘rganadilar. Bu bosqichda fonetika va so‘z tarkibi tushunchalari rivojlantiriladi.

• Matematika:

Asosiy matematik tushunchalar: qo‘shish, ayirish va sodda arifmetik amallar o‘rgatiladi. Shuningdek, vizual va amaliy mashg‘ulotlar yordamida masalalarni yechish ko‘nikmasi shakllantiriladi.[2]

- **Ko‘p aqliy harakatlar:**

Bolalar bir vazifani ko‘p bosqichda bajarishni o‘rganadilar: matnni o‘qib tushunish, qismlarga ajratish, savollarga javob berish kabi vazifalar. Bu esa ularning analitik va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

3. Bilimni chuqurlashtirish bosqichi (2–3-sinf)

Bu bosqichda o‘quvchilar ilgari o‘rgangan bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirib, yangi mavzular bilan tanishadilar.

- **Matnlarni tahlil qilish va tushunish:**

O‘quvchilar o‘qilgan matnlarning mazmunini anglab, ular haqida o‘z fikrlarini bildirishni o‘rganadilar. Bu bosqichda matnni to‘liq tushunishga urg‘u beriladi, savollar tuzish va ularga javob berish kabi topshiriqlar beriladi.

- **Murakkab matematik amallar:**

Qo‘shish va ayirish bilan birga ko‘paytirish va bo‘lish kabi murakkabroq amallarni o‘rganish boshlanadi. Bu bosqichda raqamli masalalar, geometriya elementlari va boshqa matematik tushunchalar kiritiladi.

- **Ijodiy va tadqiqot ko‘nikmalari:**

O‘quvchilar ijodiy topshiriqlar va kichik tadqiqotlar orqali o‘z mustaqil fikrlashlarini rivojlantiradilar. Masalan, oddiy loyihalar yaratish, rasm chizish yoki hikoya yozish orqali ularning ijodkorlik ko‘nikmalari rivojlanadi.

4. Mustaqil o‘qish va tahlil qilish bosqichi (3–4-sinf)

Bu bosqichda o‘quvchilar avval o‘rganilgan bilimlarni amaliyotda qo‘llashga va murakkab topshiriqlarni mustaqil bajarishga o‘rgatiladi.

- **Matnlar va asarlarni chuqur tahlil qilish:**

O‘quvchilar asarlarni o‘qib, ulardan xulosa chiqarish, asosiy g‘oyani aniqlash va matndagi qahramonlar xarakterini tahlil qilish kabi qobiliyatlarni rivojlantiradilar.

- **Matematikaning kengaytirilgan tushunchalari:**

Bu bosqichda murakkabroq matematik amallar va masalalar yechish o‘rgatiladi, jumladan, ko‘p sonli o‘nliklar bilan ishlash, masalalarni mantiqan tahlil qilish va yechim topish.

- **Mavhum fikrlash va umumlashtirish:**

O‘quvchilar tushunchalarni umumlashtirish, turli ma‘lumotlarni birlashtirish va ular orasidagi bog‘liqliklarni topishga o‘rganadilar. Bu esa ularga yanada chuqurroq va keng ko‘lamda fikrlashga imkon beradi.[3]

5. Ijodiy va tanqidiy fikrlash bosqichi (4-sinf oxiri)

Bu yakuniy bosqichda o‘quvchilar o‘z fikrlarini mustaqil bayon qilish, mavhum tushunchalarni tushunish va tanqidiy baholashni o‘rganadilar.

- **Tahliliy va ijodiy fikrlash:**

O‘quvchilar mustaqil ravishda mavzularni tahlil qilib, ularga ijodiy yechimlar topishga o‘rganadilar. Ular turli nuqtai nazarlarni ko‘rib chiqib, o‘z pozitsiyasini himoya qilishlari kutiladi.

- **Mustaqil loyihalar:**

Loyihaviy topshiriqlar orqali o‘quvchilar o‘z bilimlarini real hayotda qanday qo‘llashni o‘rganadilar. Bu ularda tashabbuskorlik va mustaqil faoliyat yuritish qobiliyatlarini rivojlantiradi.[4]

Xulosa qilib shuni aytamizki, Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta‘lim jarayonidagi gradatsiyasi ularning yoshiga, psixologik va intellektual rivojlanish darajasiga mos tarzda tuzilgan bo‘lib, har bir bosqichda bilimlar yanada chuqurlashtirilib boriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduqodirov A.A., Begmatova N.X. Ta‘lim muassasalarida multimedia
2. exnologiyasidan foydalanish uslubiyoti (Uslubiy qo‘llanma)- Qarshi: 2011.
3. Tolipov O. Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. T.: Muxlis 2006 yil
4. Babayeva D. Nutq o‘stirish nazariyasi va metodikasi. TDPU. 2018.
5. <https://www.learnworlds.com>